

**Міністерство освіти та науки України
Міністерство культури України
Національна хореографічна спілка України
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Факультет мистецтв імені Анатолія Авдієвського
Кафедра хореографії**

МАТЕРІАЛИ

I Міжнародної науково-практичної конференції

**ХОРЕОГРАФІЧНА КУЛЬТУРА І ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

30 квітня – 1 травня

Київ 2019

УДК 378.011.3-051:792.8

Хореографічна культура і освіта : проблеми та перспективи : Зб. матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції , Київ 30 квітня – 1 травня 2019 р. – Київ : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова , 2019 – 117 с.

Рекомендовано Вченою радою Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ ім. М. П. Драгоманова (протокол № 3 від 20 листопада 2019 р.).

Збірник містить матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Хореографічна культура і освіта: проблеми та перспективи», проведеної кафедрою хореографії Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ ім. М. П. Драгоманова за підтримки Національної хореографічної спілки України у рамках Міжнародного конкурсу «Веселкова Терпсихора» 30 квітня – 1 травня 2019 р. До збірника увійшли тези учасників конференції.

Редакційно колегія:

**Федоришин
Василь Ілліч**

Декан Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ ім. М. П. Драгоманова, доктор педагогічних наук, професор

**Вантух Мирослав
Михайлович**

Герой України, Народний артист України, академік Національної академії мистецтв України, професор, завідувач кафедри хореографії Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ ім. М. П. Драгоманова, голова Національної хореографічної спілки України

**Козинко
Лілія Леонідівна**

Кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри хореографії Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ ім. М. П. Драгоманова

**Білошкурський
Володимир Степанович**

Заслужений працівник культури України, доцент кафедри хореографії Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ ім. М. П. Драгоманова

**Захарчук
Ольга Євгенівна**

Старший лаборант кафедри хореографії Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ ім. М. П. Драгоманова

4. Власюк М. М. Образование как фактор адаптации общества к устойчивому развитию: методологические основания проблемы / Власюк М.М. // Вестник НГПУ - 2011. - № 4. - С. 7-15.

5. Богачева Т. Г. До питання про комунікативну основу соціальної компетентності / Богачева Т. Г. - 2011. - № 3. - С. 6-12.

6. Соціалізація людини. Особистість і її розвиток. [Електронний ресурс] - Режим доступу : / URL: http://koi.www.uic.tula.ru/school/ob/r1_5.

7. Захаров Р. Слово про танец / Захаров Р – М. : Молодая гвардия, 1989. - 128 с.

8. Ханнафорд К. Л. Мудрий рух. Ми вчимося не тільки головою / пер. з англ. – 238 с.

ПРИНЦИПИ ТА ФОРМИ НАВЧАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ У ДИТЯЧОМУ ХОРЕОГРАФІЧНОМУ КОЛЕКТИВІ

Піменова Л. О. - Заслужений працівник культури України, доцент кафедри хореографії Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ ім. М. П. Драгоманова.

Розвиток творчих можливостей людини відбувається в умовах реалізації її художніх здібностей. Цей творчий процес, що має активно діалогічний характер, дає змогу особистості не тільки прилучатися до культурних цінностей, удосконалюючи власний духовний світ, а й включатися до творення культури. Сучасне хореографічне виховання дітей набуває системного характеру. Державні програми «Освіта. Україна XXI століття», закони «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту та виховання» сприяють успішному розвиткові сценічної хореографії, ставлять перед нею нові завдання. Хореографічна культура, що утверджується як танцювально-образна модель входження особистості дитини у світ художньої культури, потребує удосконалення технологій, професійної майстерності, спрямованих на активно діалогічний характер спілкування та на розвиток духовно-творчого потенціалу як особистості, так і загалом культури.

Під поняттям «процес навчання» розуміють взаємодію викладача й учня. Навчання як один з видів людської діяльності складається з двох взаємопов'язаних процесів – викладання та учіння. Викладання – діяльність викладача в процесі навчання, що полягає в постановці перед школярами пізнавального завдання, повідомленні нових знань, організації спостережень, лабораторних і практичних занять, керівництві роботою школярів із самостійного засвоєння знань, у перевірці якості знань, умінь та навичок. Навчання – цілеспрямований процес засвоєння учнями знань, оволодіння

вміннями і навичками. У широкому значенні – оволодіння соціальним досвідом з метою його використання в практичному житті.

У процесі навчання відбувається взаємодія між викладачем і учнем, а не просто вплив викладача на учня. Викладач може навчати учнів безпосередньо або опосередковано – через систему завдань. Результативність процесу навчання залежить від стилю спілкування викладача зі школярем та впливу навколишнього середовища. Сутність процесу навчання. Процес навчання формують тісно пов'язані між собою компоненти: цільовий (постановка конкретної мети вивчення навчального матеріалу на уроці, вивчення навчальної дисципліни); ними для розв'язання поставлених перед ними нових завдань; між фронтальним викладом матеріалу й індивідуальним характером його засвоєння; між розумінням матеріалу викладачем і учнем; між теоретичними знаннями й уміннями використовувати їх на практиці та ін. Мистецтво викладача полягає у з'ясуванні й використанні цих суперечностей для активізації пізнавальної діяльності учнів.

Навчальний процес як складова частина загального процесу виховання всебічно розвиненої особистості, що відповідає потребам сучасного суспільства, повинен забезпечити виконання цього завдання реалізацією трьох функцій: освітньої, розвиваючої та виховної. Освітня функція покликана забезпечити засвоєння учнями системи наукових знань, формування вмінь і навичок.

Знання – узагальнений досвід людства, що відображає різні галузі дійсності у вигляді фантів, правил, висновків, закономірностей, ідей, теорій, якими володіє наука.

Знання поділяють на теоретичні й фактичні. Теоретичні знання – поняття, системи понять, абстракції, теорії, гіпотези, закони, методи науки.

Фактичні знання – одиничні поняття (знаки, цифри, букви, географічні назви, історичні особи, події). Освітня функція навчання повинна забезпечити: повноту знань, яка визначається засвоєнням передбачених навчальною програмою відомостей з кожної навчальної дисципліни, необхідних для розуміння основних ідей, істотних причинно-наслідкових зв'язків; системність знань, їх упорядкованість, щоб будь-яке знання впливало з попереднього і проклало шлях для наступного усвідомлення знань, що полягає в розумінні зв'язків між ними, прагненні самостійно постійно поповнювати їх; дієвість знань, що передбачає вміння оперувати ними, швидко знаходити варіативні способи застосування їх із зміною ситуації. Окрім засвоєння системи знань, освітня функція забезпечує формування у учнів умінь та навичок. Уміння – здатність на належному рівні виконувати певні дії, заснована на доцільному використанні людиною знань і навичок. Навичка – психічне новоутворення, завдяки якому індивід спроможний виконувати певну дію раціонально, точно і швидко, без зайвих затрат фізичної та нервово-психічної енергії.

Розрізняють уміння і навички теоретичні (в їх основі – правила оперування поняттями, вони є результатом аналізу-синтезу) і практичні (дії, що регулюються за допомогою формул, моделей, зразків).

Розвиваюча функція передбачає розвиток учнів у процесі навчання. Розвиваюче навчання сприяє розвиткові мислення, формуванню волі, емоційно-почуттєвої сфери, навчальних інтересів, мотивів і здібностей. Передусім слід розвивати мислення учнів на основі загальних розумових дій і операцій.

Під час навчального процесу викладач сприяє розвиткові в учнів волі та наполегливості (обмірковує проблемні ситуації, завдання, теми дискусій тощо); розвиває їхні емоції – здивування, радість, цікавість, парадоксальність, переживання (продумує, коли і як створити необхідні ситуації).

Виховний характер навчання – об'єктивна закономірність, що виявлялася в усі епохи. Водночас виховний характер навчання – важлива функція діяльності викладача, який виховує підрастаюче покоління насамперед у процесі навчання. Зрозуміло, що процес навчання передусім сприяє формуванню наукового світогляду учнів на основі засвоєння системи наукових знань про природу, суспільство і людину, вихованню відповідного ставлення до життя і до самих себе.

Розглянуті функції тісно пов'язані між собою, і реалізація однієї з них обов'язково зумовлює реалізацію певних аспектів іншої. Тому педагог, готуючись до уроку, повинен чітко визначити його освітню, розвиваючу і виховну мету.

Процес оволодіння знаннями, вміннями і навичками становить пізнавальну діяльність учнів, якою керує педагог. Роль керівника навчального процесу не обмежується поясненням нового навчального матеріалу. Головний зміст керівництва полягає в тому, що викладачу насамперед організатором і керівником пізнавальної діяльності учнів створює умови, за яких вони можуть найраціональніше і найпродуктивніше вчитися (навчальна дисципліна, психологічний клімат, чергування занять, нормування домашньої навчальної роботи, постановка перед учнями мети і завдання). Здійснюючи контроль за навчанням, він повинен бути готовий допомогти, коли в них виникають труднощі. Водночас викладач є вихователем, дбає про розумовий, фізичний, духовний розвиток учнів.

Виходячи із загальної мети виховання – формування всебічно і гармонійно розвиненої особистості, – він визначає загальну освітню, виховну і розвиваючу мету свого предмета і кожного уроку.

Міцні знання з методики, психології та педагогіки – підґрунтя розвитку педагогічної майстерності. В удосконаленні цієї майстерності важливим є досвід роботи самого викладача і його колег. Він потребує постійного аналізу, узагальнення, використання в педагогічній діяльності всього кращого і прогресивного.

Діяльність викладача в процесі викладання охоплює планування діяльності; організацію навчальної роботи; організацію діяльності, стимулювання активності учнів; здійснення поточного контролю за навчальним процесом, його регулювання, коригування. У цій справі, безумовно, не обійтися без аналізу результатів своєї діяльності.

Вивчення мистецьких дисциплін має свої особливості й певним чином відрізняється від інших освітніх предметів. Більшість з них передбачає, перш за все, логічні операції, ознайомлення з конкретними фактами, опанування понять і формул, тобто розвиває теоретичне мислення.

У процесі багатовікового досвіду вивчення мистецьких дисциплін склалися перевірені практикою технології навчання того чи іншого виду мистецтва, ефективні прийоми художньо-естетичного виховання. Однак вони й сьогодні залишаються розрізненими фрагментами знань, що не зведені у певну педагогічну систему мистецької освіти. Це дає підстави говорити про необхідність вирішення самостійної галузі педагогічних знань – педагогіки мистецтва, яка характеризується особливостями методології, закономірностей, принципів, дидактичних засобів, зумовленими природою художньої творчості.

Педагогіка є наукою, що вивчає сутність, закономірності, принципи, методи, форми організації педагогічного процесу як засобу розвитку особистості та відтворення людської культури при змінах поколінь.

Ми визначили такі типові ознаки педагогічної майстерності: педагогічна майстерність – це характеристика безпосередніх дій, які є відповідними певній ситуації; поняття «майстерність» – невідривне від конкретної особистості, а тому завжди має глибоко індивідуальний характер; майстерність не можна передати, передаються лише окремі приклади, зразки дій, рекомендації, поради; майстерність – це інтегративне поняття, воно передбачає синтез знань, досвіду і якостей особистості; майстерність – це особливий стан творчого самовираження, активності, різнопланового бачення ситуації, її глибокого усвідомлення або розвиненої інтуїції; майстерність – це здатність рухатися до мети, чітко уявляти її з різних сторін; прагнення до вдосконалення і завершеності розпочатої справи на якнайвищому якісному рівні.

З позицій нового педагогічного мислення доцільним варіантом таких положень можна вважати: принцип довершення навчальної дії виховною у педагогічному впливі; принцип урізноманітнення видів і форм діяльності учнів в організації педагогічної взаємодії; принцип залежності розвитку особистісних якостей від створених педагогічних ситуацій; принцип емоційної насиченості навчально-виховного процесу; принцип спонукання до творчого самовираження.

Кожний вид мистецтва має свої специфічні закони відображення життя, свої особливі форми, виразні методи і свій матеріал. Письменник пише роман, повість, поему, п'єсу, користуючись словом; композитор в своїй творчості користується звуками музики; художник – фарбами; скульптор – пластичними

матеріалами (глина, гіпс, мармур), а хореограф – виразною пластикою тіла, рухами, мімікою і жестами.

Хореографічне мистецтво – це синкретичне мистецтво. Тут злились в єдиному потоці танець і пантоміма, музика і поезія, скульптурні, пози і пластика рухів і драматургія літературного твору. З давніх-давен танець прикрашав життя людей. Танець в самому найпростішому своєму вигляді – це вирізні рухи людського тіла, які підкоряються визначеному ритму.

Хореографія сформулювала цілу систему специфічних засобів і прийомів, свою художньо виразну мову, за допомогою чого створюється хореографічний образ, який виникає з музично-ритмічних рухів. Він має умовно-узагальнений характер і розкриває внутрішній стан і духовний світ людини.

Мистецтво хореографії тісно пов'язане з музикою, отож і хореографічний образ, його розвиток потрібно розглядати в тісній взаємодії з музичним твором. Музика - основа хореографічного твору і від неї залежить чи сприйметься хореографічний номер глядачем. Музика повинна відповідати ідейному задуму балетмейстера і допомагати йому в розкритті образу. Прослуховуючи музику, в уяві балетмейстера спочатку виникає музичний образ, потім появляється після кропіткої роботи хореографічний образ.

Хореографічний текст (образно-виразна пантоміма, виразна пластика тіла, міміка і лексика). Танцювальний текст складається з рухів, поз (статичних і динамічних), жестів, міміки і ракурсів. Все це стає танцювальним текстом, лише в тому випадку, якщо підкоряється думці. В роботі над хореографічним твором, над його художнім образом надзвичайно велике значення має його творча фантазія.

Фантазія проявляється не тільки при створенні танцювальних сцен, не тільки при створенні хореографічних композицій, але й при написанні лібрето, придумуванні сюжету, розробці композиційного плану, створенні образів.

У поставлених цілях і задачах концепції безупинного утворення дітей середнього шкільного віку домінянтою виступає турбота про зміцнення і розвиток фізичного здоров'я дитини, вихованні духовно-моральної сфери, збереженні його самобутності. У хореографії закладений великий потенціал, що позитивно впливає на всебічний гармонійний розвиток дитини. Застосування нетрадиційних методик послужить визначеним внеском у рішення поставлених суспільством педагогічних задач.

Відмінною рисою сучасного танцю в порівнянні зі сценічною хореографією, орієнтованої на демонстрацію, видовищність, ефект, є художньо-творчий процес, спрямований на внутрішнє відчуття себе і природи (Я та природа), себе як частки природи (Я - природа). У зв'язку з цим, основною метою є гармонізація особистості дитини із самим собою і природою через емоційно-виразну пластичну творчість і танцювально-виконавську майстерність характерних екологічних ролей.

Процес залучення в танець дітей супроводжується проблемами іншого порядку: подоланням психологічного бар'єра (непевністю в собі, зажатістю і т.д.). Небажане суперництво з іншими контрастними видами танцювально-пластичних мистецтв (аеробіка, шейпінг, клубний танець і т.д.). На жаль, ці зразки сучасної масової культури не здатні творити одухотворені емоційно-моральні дитячі екохореографічні образи. Представляючи собою по суті механічний спортивно-танцювальний марафон, вони переслідують зовсім інші цілі.

Загальнорозвиваюча танцювальна освіта дітей середнього шкільного віку є специфічною областю їхнього розвитку, корекції, у якій відбувається позитивна зміна психічних, фізичних і соціальних параметрів властивостей і якостей особистості. На мою думку, танцювальне утворення повинне входити в систему державного загального і спеціальної педагогічної освіти. Однак на сьогоднішній день дисципліна «Танець» не є обов'язковим предметом у системі педагогічного утворення, а входить у структуру додаткового утворення як «Хореографія». Хореографія, як тип театрального танцю, обмежена власними, властивими тільки їй художніми параметрами розвитку.

У наші дні до розуміння сутності танцювальної освіти в його багатофункціональній цілісності прийшли далеко не усі фахівці в сфері утворення, культури, охорони здоров'я, інших соціальних інститутів.

Протягом багатовікової історії танцю танцювальна культура сприяла формуванню образу людини і становленню особистості. Однак, у силу ряду об'єктивних і суб'єктивних причин, танцювальна освіта як прогресивний напрямок у розвитку естетичних властивостей особистості, її становлення, формування і корекції виявилось недостатньо затребуваним саме в системі психолого-педагогічного, медичного і культурологічного утворення.

Загальноосвітній танець призначений для розвитку практично усіх без винятку дітей, у ході занять загальноосвітнім танцем формуються і розвиваються різноманітні тілесні навички, танцювальні здібності і загальнолюдські якості.

Для позначення процесу формування особистості в танці пропонується використовувати два поняття – «танцювальна освіта» і «танцювальне виховання».

Підводячи деякі підсумки до вищесказаного, необхідно відзначити, що при підготовці педагогів треба культивувати художньо-творчі здібності, вміння імпровізувати, щоб вони могли надалі спонукати до творчої активності своїх вихованців. У сучасному світі найбільш цікаві відкриття і прояви різноманітних форм інтеграції відбуваються на перетинаннях різних наук і спеціальностей. Це не чужо і мистецтву, де на злитті й інтеграції музики, пластики і ритміки, хореографії, гімнастики і психогімнастики, аутотренінгу і т.п. народжуються сучасні ідеї формування музично-ритмічних прийомів педагогічної діяльності. Головна задача педагога - прилучити дітей до дивного світу музики і танцю,

сприяти їх всебічному естетичному розвитку, використовуючи накопичений досвід, а також відкриваючи нові незвідані напрямки, що дозволяють знайти щось нове в педагогіці.

КОРЕКЦІЯ ЕМОЦІЙНО-ПОВЕДІНКОВИХ РОЗЛАДІВ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ ТАНЦЮВАЛЬНО-РУХОВОЇ ТЕРАПІЇ

Строгаль Т. Ю. – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії та історії музики Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ ім. М. П. Драгоманова

Проблеми емоційно-поведінкових розладів учнів підліткового віку досліджувались багатьма науковцями. На Міжнародних конгресах, наукових конференціях та симпозиумах все частіше звучить меседж, що «наявність психотравмуючих ситуацій чинять негативний вплив на подальше становлення особистості» (Г. Пилягіна).

В сучасних підлітків все частіше діагностують різноманітні поведінкові порушення: епатажна агресивність, імпульсивність, дистрофічність, гебоїдність тощо. Підлітковий вік відомий як «кризовий», «складний», «перехідний» і є непростим періодом для відносно здорових дітей. А коли в перехідному віці знаходиться дитина із порушенням емоційного чи поведінкового характеру, усі проблеми значно загострюються. У таких дітей може бути утруднена міжособистісна взаємодія, їм важко всидіти на уроці, а напади неконтрольованої агресії ускладнюють взаємодію не лише з учнями, а й з учителями.

Агресивно-деструктивний вплив на підлітків оточуючого середовища та сім'ї, зокрема «Facebook-депресія», кіберпереслідування, інтернетзалежність, булінг в школі і вдома, наявність інших деструктивних спільнот («Синій кит», гра «Підпали друга» тощо) сприяють стрімкому поширенню емоційно-поведінкових розладів серед дітей підліткового віку.

Танець допомагає знайти необхідні ресурси та сили для гармонійного розвитку, пошуку власних талантів через роботу з тілесними відчуттями. Через усвідомлення власного тіла відбувається покращення фізичного та емоційного стану підлітків, що, в свою чергу, сприяє збереженню здоров'я учнів.

Танцювально-рухова терапія (ТРТ) – один з видів психотерапії, який застосовує рух для розвитку фізичного, соціального і духовного життя людини. Танцювально-рухова терапія є ефективною у роботі з багатьма проблемами, серед яких є емоційні та міжособистісні конфлікти, страх перед невдачею, недостатність комунікаційних навичок, занижена самооцінка тощо.